

DOI: <https://doi.org/10.32347/2077-3455.2022.63.87-99>

УДК 712.2

Рубан Людмила Іванівна,
доктор архітектури, доцент
knuba.landscape@gmail.com
<http://orcid.org/0000-0002-5973-4362>

ЛАНДШАФТНЕ РІЗНОМАНІТТЯ ДЕНДРОПАРКУ «СОФІЙКА» НАН УКРАЇНИ

Анотація: у статті розкрито ландшафтне різноманіття Національного дендрологічного парку «Софіївка» НАН України у м. Умань Черкаської області. На території дендропарку представлені всі типи садово-паркових ландшафтів (за класифікацією Рубцова Л.І., 1956 р.): лісовий, парковий, лучний, садовий, регулярний, альпійський. Вони є найбільш цінними природними екосистемними утвореннями в межах дендропарку, які відповідно до стратегічних принципів екологічної єдності та відтворення природних ресурсів необхідно зберігати та підтримувати в умовах зміни клімату.

Ключові слова: ландшафтне різноманіття; дендрологічний парк; типи садово-паркових ландшафтів.

Постановка проблеми. Сьогодні поняття «ландшафтного різноманіття» потрібно розглядати в контексті сталого розвитку та стратегічних завдань екологічної спрямованості політики Європи, яка відображена в ряді міжнародних документів, в тому числі в Європейській Стратегії збереження біологічного та ландшафтного різноманіття (1995 р.) [1]. У відповідності до стратегічних принципів екологічної єдності та відтворення природних ресурсів природоохоронне збереження території дендропарку забезпечує існування унікальних ландшафтів, рідкісних видів та підтримання екологічного балансу в довкіллі. Все це сприяє підвищенню можливостей ландшафтного різноманіття парку до відновлення. Також діяльність дендропарку спрямована на формування екологічного світогляду відвідувачів, особливо молоді, та бажання зберегти довкілля для наступних поколінь.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Сутність та значення поняття ландшафтного різноманіття, за Домранським А.О., полягає у визначенні його, як реально існуючої на земній поверхні множинності створених природньо та тією чи іншою мірою антропогенізованих цілісних ландшафтних комплексів будь-якого розміру та ієрархічного рангу – від ландшафтних фацій і урочищ через ландшафтні райони різних розмірів та масштабів до ландшафтної сфери Землі [2].

Згідно трактування Всеукраїнської екологічної ліги ландшафтне різноманіття визначається кількістю природних географічних комплексів - ландшафтів, як сукупностей рельєфу, клімату, природних вод, ґрунтів, об'єктів рослинного й тваринного світу, які знаходяться у складній взаємодії і взаємозумовленості та утворюють однорідну за умовами розвитку і єдину цілісну систему [3].

В теорії та практиці ландшафтно-архітектури, при всій різноманітності підходів до класифікації, встановлені основні типи садово-паркових ландшафтів за головною ознакою – складу та структурою рослинності при обов'язковому обліку геоморфологічної структури території, що займає відповідний ландшафт. Такий підхід до класифікації садово-паркових ландшафтів розробив та обґрунтував у своїх наукових роботах дендролог та ландшафтний архітектор, доктор біологічних наук Рубцов Л.І. [4, 5]. З точки зору практики створення ботанічних садів, при якій природні ландшафти стали основою створення садово-паркових ландшафтів, усе різноманіття останніх можна звести до наступних основних груп або серій ландшафтів: лісових, паркових, лучних, гірських або альпійських, регулярних та садових [4]. Такий підхід є найбільш відповідним і для визначення ландшафтного різноманіття дендропарку «Софіївка».

Метою публікації є розкриття ландшафтного різноманіття Національного дендрологічного парку «Софіївка» НАН України в м. Умань Черкаської області, об'єкту природно-заповідного фонду України.

Основна частина.

Вивченням питань щодо історії створення дендропарку Софіївка, особливостей його архітектурно-ландшафтного планування, устрою водної системи, формуванню ландшафтів та природних комплексів, прийомів створення паркового пейзажу, колекційного фонду інтродукованих рослин тощо в різні часи займалися такі науковці в області ландшафтно-архітектури, як Липа О. Л. [6, 7], Залеська Л. С. [8, 9], Мікуліна Е.М. [9], Косаревський І. О. [10, 11, 12], Рубцов Л. І. [4, 5], Ожегов С. С. [13], Родічкін І. Д. [14, 15], Гостев В. Ф., Юскевич Н. Н. [16], Ніколаєвська З. Н. [17], Клименко Ю. О. [18], Косенко І. С. [18-20], Грабовий В. М. [20], Рубан Л. І. [21-23] та ін.

З історичних джерел відомо, що парк в мальовничому урочищі у річкової долини Кам'янки було закладено у 1796-1800 роках [24]. У 1983 р. парк Софіївка було оголошено державним дендрологічним парком [25], у 1992 р. його було визначено як «дендрологічний парк загальнодержавного значення» [26], у 2004 р. – як «Національний дендрологічний парк «Софіївка» Національної академії наук України» [27]; а з 2005 р. НДП «Софіївка» надано статус науково-дослідного інституту НАН України [28]. Сьогодні

Національний дендрологічний парк «Софіївка» НАН України, як об'єкт природно-заповідного фонду, забезпечує збереження і вивчення у спеціально створених умовах різноманітних видів дерев і чагарників та їх композицій для найбільш ефективного наукового, культурного, рекреаційного та іншого використання. Це сучасна науково-дослідна природоохоронна установа країни [29, Гл. 9. Ст. 33].

Дендропарк розташований у північній частині міста обласного підпорядкування, районного центру Черкаської області - Умані. Загальна площа дендропарку складає 179,2 га [30]. Більша частина території дендропарку знаходиться в густонаселеній забудові міста. Територія дендропарку обмежена існуючою забудовою на заході та півночі; на півдні – руслом річки Уманки; вздовж східної межі НДП «Софіївка» проходить автомобільний шлях М05- Е95 міжнародного значення Київ — Одеса, який є частиною Європейського транспортного коридору № 9. Основною діяльністю дендропарку є наукова, науково-технічна і природоохоронна діяльність. З точки зору функціонального використання територія дендропарку розподілена поміж експозиційною, науковою та адміністративно-господарською зонами. Згідно природоохоронного законодавства на землях дендропарку та на прилеглих до нього територіях визначено охоронні зони: заповідна; ландшафту, що охороняється та регулювання забудови. У 2004 р. колекції інтродуцентів деревних і кущових рослин дендрологічного парку «Софіївка» внесені до Реєстру наукових об'єктів, що становлять національне надбання [31]. Усі наведені планувально-адміністративні заходи створюють належні умови для підтримання ландшафтного біорізноманіття на території дендропарку, який розташований безпосередньо в межах населеного пункту.

Основним типом ландшафту територій дендропарку тривалі роки був лісовий ландшафт, який є досить поширеним у межах дендропарку і сьогодні. Зелені насадження «Софіївки» набули лісового характеру через 50 років після заснування парку, тобто понад 175 років тому. З роками, особливо після отримання парком статусу заповідника у 1929 р., паркові ландшафти поступово перетворювалися у лісові. Характер лісового масиву рослинності парку відмічав і Рубцов Л. І. (1960-ті рр.) [4]. За свідченням Рубцова Л.І. видовий склад за воєнний період 1941-45 рр. зменшився до 180 видів та форм. До стихійного лиха 1980 року «Софіївка» практично перетворилася на приміський лісопарк. При виконанні відновлювальних робіт 1980 року працівникам парку частково вдалося наблизити «Софіївку» до історичного вигляду паркових територій (під час його створення), але, на жаль, ця робота була не завершена. Основний масив насаджень дендропарку у 2000 р. також носив лісовий характер (за Клименко Ю. О. і Косенко І. С.) [18], рис. 1.

Рис. 1 Лісовий тип ландшафту
(фото Рубан Л.І.)

Рис.2 Парковий тип ландшафту
(фото Рубан Л.І.)

З історичних джерел відомо, що саме парковий тип ландшафту був характерним для «Софіївка» загалом; масиви лісового типу створювалися на ділянках ближче до меж парку. Так, наприклад, урочище «Дубинка», яке колись було на межі парку, опинилося в центральній зоні сучасного Дендропарку.

За останні 10 років на території дендропарку було проведено роботи щодо призупинення сукцесійних процесів шляхом видалення самосіву з монокультурних насаджень дуба в урочищі «Дубинка», ліщини деревовидної навколо Верхнього ставу та в багатьох інших куточках парку. Це дало змогу перетворити лісовий тип ландшафту на парковий, як це й було в часи заснування парку.

Завдяки систематичному поетапному розчищенню лісових масивів від супутніх видів, підросту та кущового ярусу парковий ландшафт дендропарку стає одним із головних: - у заповідній зоні історичної частини парку, як це і було задумано його першими авторами, насадження яких створювалося штучно, рис. 2; - у нових частинах парку, наприклад, на оновлених ділянках Грекової балки тощо; - сучасний парковий ландшафт створено у комплексі споруд нової зони у пониззі річки Кам'янки (Фентезі-парк Нова Софіївка) у 2019 р. тощо. Для запобігання небажаних наслідків через надсильні зміни у сталому фітоценозі на частині паркових площ зберігаються фітоценози, які є близькими до природних.

Лучний ландшафт існує у дендропарку як на дні балок, так і на підвищених місцях, наприклад, на галявині Грибок [18].

Садовий тип ландшафту дендропарку представлений у Англійському парку, створеному у 1890-91 рр. Пашкевичем В.В. [32]. На площі Арборетуму, яка складає майже 2 га, зростає 112 видів та форм деревних рослин. За останні роки на різних ділянках дендропарку розпочато формування монокультурних садів, що органічно вписуються в ландшафти парку, додаючи йому цінність.

Так, на території дендропарку закладено коніферетум, сад бузків, магнолій, кленів, хризантем, жоржин, лілійників, гост, які з роками стають цінною окрасою парку; на окремій ділянці створено фундуковий сад.

Прикладом регулярного ландшафту виступає партерний амфітеатр, роботи з оновлення якого було розпочато до святкування 200 річчя «Софіївки» у 1996 році; у 2012-2013 рр. було проведено роботи з очищення партеру від самосіву, корчування пеньків та засіву газонними травами; у 2014-2015 рр. було відновлено бордюр з самшиту за периметром ділянки амфітеатру. Зараз – ця регулярна частина дендропарку є його окрасою, що відтворює історичний завершений композиційний ансамбль, втілений першими авторами (першим власником С.Щ. Потоцьким та першим автором проекту Л. Метцелем), рис. 3. Регулярний ландшафт також представлено алеями (головною - до Нижнього ставу; з боку оранжереї до Верхнього ставу) та рядовими посадками (ряд старих сосен кримських у північній частині парку вздовж Верхнього ставу, озелененні захисні смуги). Регулярно спланованою є площа нового входу до дендропарку з вул. Київської з фонтаном та розарієм, рис. 3.

Рис.3 Регулярний тип ландшафту (фото Рубан Л.І.)

Річище Кам'янки являє собою альпійський (або гірський) тип садово-паркового ландшафту завдяки природним виходам граніту на поверхню та пересунутим кам'яним брилам, які було розташовано за задумом Л. Метцеля, рис. 4. Перший автор парку обрав малу річку головною планувальною вісю планування парку, на яку орієнтовані майже усі паркові композиції [10, 17, 22, 23]. Альпійський ландшафт представлено на історичних ділянках Критський лабіринт, долина Велетнів тощо [18].

Рис.4 Альпійський (або гірський) ландшафт (фото Рубан Л.І.)

У зв'язку із зміною клімату ландшафтне біорізноманіття об'єктів природно-заповідного фонду, таких як дендропарки, ботанічні сади тощо, може виявитися під загрозою часткового зникнення та можливих непередбачуваних трансформацій. Саме тому природоохоронна, науково-екологічна та освітньо-просвітницька діяльність дендропарку продовжує бути вкрай необхідною для збереження, підтримки та підвищення можливості до відновлення природних ландшафтів та комплексів на своїх територіях.

Висновки.

1) Підвищення можливостей ландшафтного різноманіття дендропарку до відновлення закладено у напрямках сучасної діяльності дендропарку «Софіївка» НАН України у відповідності як до положень міжнародних документів, наприклад Всеєвропейської стратегії збереження біологічного та ландшафтного різноманіття (1995), так і вітчизняного законодавства.

2) Ландшафт НДП «Софіївка», як об'єкту садово-паркового мистецтва, належить до групи антропогенних ландшафтів і класифікується як культурний, рекреаційний, слабозмінений (історичне ядро парку) і змінений (Грекова і Лісова балки) ландшафт.

3) На території дендропарку, як об'єкту природно заповідного фонду зі статусом науково-дослідного інституту НАН України, представлено усі типи садово-паркових ландшафтів: лісовий, парковий, лучний, садовий, регулярний, альпійський ландшафти. Класифікація ландшафтів прийнята за методичним підходом проф. Рубцова Л. І. (1956, 1973) [4, 5]. Вони є найціннішими природними екосистемними утвореннями в межах дендропарку, які необхідно відповідно до стратегічних принципів екологічної єдності та відтворення природних ресурсів зберігати, охороняти та відновлювати.

4) Території дендропарку зі своїм характерним ландшафтним різноманіттям потребують пильної уваги та професійного догляду; вони є пріоритетними територіями щодо захисту, збереження та розвитку кожного із існуючих садово-паркових ландшафтів. З метою збереження та відродження старовинного парку у ньому проводиться моніторинг таксономічного складу, ландшафтів та стану фітоценозів. У новій частині парку широко розгорнуто роботи з інтродукції рослин. Також діяльність дендропарку спрямована на поширення екологічної обізнаності населення, особливо молоді.

Список джерел

1. Всеєвропейська стратегія збереження біологічного та ландшафтного різноманіття, 25.10.1995 р.: URL: <https://ips.ligazakon.net/document/MU95454> (дата звернення: 25.05.2022).

2. Домаранський А.О. Ландшафтне біорізноманіття: сутність, значення, метризація, збереження. Монографія. Кіровоград, ТОВ "ІМЕКС-ЛТД", 2006. 146 с.

3. Біологічне та ландшафтне різноманіття. Сайт Всеукраїнська екологічна ліга: URL: <https://www.ecoleague.net/pro-vel/tematychni-napriamy-diialnosti/biologichne-ta-landshaftne-riznomanittia> (дата звернення: 25.05.2022).

4. Рубцов Л.И. Садово-парковый ландшафт. Киев, Издательство АН Украинской ССР, 1956. 212 с.

5. Рубцов Л.И. Проектирование садов и парков. Москва, Стройиздат, 1973. 198 с.
6. Липа О.Л. Визначні сади і парки України та їх охорона. Київ, Видавництво Київського університету, 1960 р. 176с.
7. Лыпа А.Л. «Софиевка»: Уманский государственный заповедник (1796 — 1949). Киев, 1948.
8. Залеская Л.С. Курс ландшафтной архитектуры: учеб. пособие. Москва: Изд-во литературы по строительству, 1964. 184 с.
9. Залеская Л.С., Микулина Е.М. Ландшафтная архитектура. Москва, Стройиздат, 1979 г.
10. Косаревський І.А. Государственный заповедник Софиевка. Киев, Издательство Академии архитектуры УССР, 1951. 120.
11. Косаревський І.А. Искусство паркового пейзажа. Москва, Стройиздат, 1977. 250 с.
12. Косаревський І.О. Парки України (прийоми створення паркового пейзажу) Акад. буд-ва і архітектури УРСР, Ін-т теорії, історії архітектури та буд. Техніки. Київ, Держбудвидав УРСР, 1961. 116 с.
13. Ожегов С. С. История ландшафтной архитектуры. Москва, 2003. 234 с.
14. Ландшафтная архитектура. Краткий справочник архитектора. Под ред.. Родичкина И.Д. Киев, Будивельник, 1990. 336 с.
15. Родічкін І., Родічкіна О. Старовинні маєтки України, книга-альбом, монографія. Київ, Мистецтво, 2009. 384 с.
16. Гостев В.Ф., Юскевич Н.Н. Проектирование садов и парков. учеб. для техникумов. Москва: Стройиздат, 1991. 340 с.
17. Николаевская З.Н. Садово-парковый ландшафт. Москва, Стройиздат, 1989. 342 с.
18. Клименко Ю.О., Косенко І.С. Рельеф, ландшафти та деревна рослинність дендропарку «Софіївка». *Інтродукція рослин*. 2000. № 3-4. С. 188 – 199.
19. Косенко І.С., Храбан Г.Ю., Мітін В.В., Гарбуз В.Ф. Дендрологічний парк «Софіївка»: 200 років. Київ, Наукова думка, 1996. 192с.
20. Косенко І.С., Грабовий В.М. Національний дендрологічний парк «Софіївка» як науково-дослідний інститут НАН України: здобутки і проблеми. *Лісове і садово-паркове господарство*. 2017. № 12. URL: <http://journals.nubip.edu.ua/index.php/Lis/article/viewFile/9561/8554> (дата звернення: 25.05.2022)
21. Рубан Л.І., Архітектурно-ландшафтна організація прирічкових територій, навчальний посібник. Київ, КНУБА, 2013. 92 с.

22. Рубан Л.І. Водні системи історичних парків, до питання принципового устрою. *Сучасні проблеми архітектури та містобудування*. 2012. Вип. 31. С. 169-180.

23. Ruban L. Value determination of water systems in historic gardens as the foundation of garden art works. *Technical transactions, Architecture. Cracow: Politechnika Krakowska, (Polytechnic Cracowska)*. 2014. Issue 5-A (10), Part 1. P. 61-67. <https://doi.org/10.4467/2353737XCT.14.145.3233>

24. Themery T. Guide de Sophiowka, surnomme la merveille de l'Ukraine. Odessa, 1846.

25. Постанова Ради Міністрів УРСР «Про класифікацію і мережу територій і об'єктів природно-заповідного фонду Української РСР», 22.07.1983 № 311: URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/311-83-%D0%BF#Text> (дата звернення: 25.05.2022)

26. Постанова Кабінету міністрів «Про зміну деяких рішень Уряду України у зв'язку з прийняттям Закону України «Про природно-заповідний фонд України», 12.10.1992 № 584: URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/584-92-%D0%BF#Text> (дата звернення: 25.05.2022)

27. Указ Президента України «Про надання дендрологічному парку «Софіївка» Національної академії наук України статусу національного», 28.02.2004 № 249: URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/249/2004#Text> (дата звернення: 25.05.2022)

28. Постанова Президії НАН України «НДП «Софіївка» надано статус науково-дослідного інституту НАН України», 06.04.2005 № 68: URL: <https://www.sofievka.org/media/documents/Statut.pdf> (дата звернення: 25.05.2022)

29. Закон України Про природно-заповідний фонд України. *Відомості Верховної Ради України (ВВР)*, 1992, № 34, ст. 502.

30. Природно-заповідний фонд України, 2010-2021: URL: <https://pzf.land.kiev.ua/pzf9-15.html/> (дата звернення: 25.05.2022)

31. Розпорядження Кабінету Міністрів України «Про віднесення наукових об'єктів до таких, що становлять національне надбання», 11.02.2004 №73: URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/73-2004-%D1%80#Text> (дата звернення: 25.05.2022)

32. Пашкевич В. В. Уманский Царицын сад. *Вести импер. Рос. о-ва садоводства*. Санкт Петербург, 1894. № 3. С. 167 — 179

References

1. Pan-European Strategy for the Conservation of Biological and Landscape Diversity. (1995). [Vseievropeiska stratehiia zberezhenia biolohichnoho ta

landshaftnoho riznomanittia]. URL: <https://ips.ligazakon.net/document/MU95454>. (in Ukrainian)

2. Domaransky, A.O. (2006). Landscape biodiversity: essence, meaning, metrization, conservation. [Landshaftne bioriznomanittia: sutnist, znachennia, metryzatsiia, zberezhennia]. Kirovograd, LLC "IMEX-LTD", 146. (in Ukrainian)

3. Biological and landscape diversity (2017). [Biolohichne ta landshaftne riznomanittia] All-Ukrainian Ecological League website. URL: <https://www.ecoleague.net/pro-vel/tematychni-napriamy-diialnosti/biolohichne-ta-landshaftne-riznomanittia>. (in Ukrainian)

4. Rubtsov, L.I. (1973). Design of gardens and parks. [Proektyrovanye sadov y parkov]. Moskva, Stroiizdat, 198. (in Russian)

5. Rubtsov, L.I. (1956). Garden and park landscape [Sadovo-parkovyi landshaft]. Kyiv, Publishing House of the Academy of Sciences of the Ukrainian SSR, 212. (in Russian)

6. Lypa, O.L. (1960). Outstanding gardens and parks of Ukraine and their protection [Vyznachni sady i parky Ukrainy ta yikh okhorona]. Kyiv, Kyiv University Press, 176. (in Ukrainian)

7. Lypa, A.L. (1948). "Sofievka": Uman State Reserve (1796-1949) [«Sofyevka»: Umanskyi hosudarstvennyi zapovednyk (1796—1949)]. Kyiv. (in Russian)

8. Zalesskaya, L.S. (1964). Course of landscape architecture [Kurs landshaftnoi arkhytektury]. Moscow, Izd-vo literatury po stroitelstvu, 184. (in Russian)

9. Zalesskaya, L.S. & Mikulina, E.M. (1979). Landscape architecture [Landshaftnaia arkhytektura]. Moscow, Stroyizdat. (in Russian)

10. Kosarevsky, I.A. (1951). Sofievka State Reserve [Hosudarstvennyi zapovednyk Sofyevka]. Kyiv, Publishing House of the Academy of Architecture of the USSR, 120. (in Russian)

11. Kosarevsky, I.A. (1977). The art of the park landscape [Yskusstvo parkovoho peizazha]. Moscow, Stroyizdat, 250. (in Russian)

12. Kosarevsky, I.O. (1961). Parks of Ukraine (methods of creating a park landscape) Acad. of Construction and Architecture of the Ukrainian SSR, Institute of Theory, History of Architecture and Techniques [Parky Ukrainy (pryiony stvorennia parkovoho peizazhu) Akad. bud-va i arkhytektury URSR, In-t teorii, istorii arkhytektury ta bud. Tekhniky]. Kyiv, State Construction Committee of the USSR, 116. (in Ukrainian)

13. Ozhegov, S.S. (2003). History of landscape architecture [Ystoryia landshaftnoi arkhytektury]. Moscow, 234. (in Russian)

14. Landscape architecture. A brief guide to the architect (1990). [Landshaftnaia arkhytektura. Kratkyi spravochnyk arkhytektora]. Kyiv, Budivelnik, 336. (in Russian)

15. Rodichkin, I. & Rodichkina, O. (2009). Ancient estates of Ukraine [Starovynni maietky Ukrainy]. Kyiv, Art, 384. (in Ukrainian)
16. Gostev, V.F. & Yuskevich, N.N. (1991). Design of gardens and parks [Proektyrovanye sadov y parkov]. Moscow, Stroyizdat, 340. (in Russian)
17. Nikolaevskaya, Z.N. (1989). Garden and park landscape [Sadovo-parkovyi landshaft]. Moscow, Stroyizdat, 342. (in Russian)
18. Klimenko, Y.O. & Kosenko, I.S. (2000). Relief, landscapes and woody vegetation of Sofiyivka Arboretum [Relief, landshafty ta derevna roslynnist dendroparku «Sofiivka»]. Introduction of plants, № 3-4, 188-199. (in Ukrainian).
19. Kosenko, I.S., Hraban, G.Yu., Mitin, V.V. & Garbuz, V.F. (1996). Dendrological Park "Sofiyivka": 200 years [Dendrolohichnyi park «Sofiivka»: 200 rokiv]. Kyiv, Scientific Opinion, 192.
20. Kosenko I.S., & Hrabovyi V.M. (2017). Sofiyivka National Dendrological Park as a Research Institute of the National Academy of Sciences of Ukraine: Achievements and Problems. [Natsionalnyi dendrolohichnyi park «Sofiivka» yak naukovo-doslidnyi instytut NAN Ukrainy: zdobutky i problem]. Lisove i sadovo-parkove gospodarstvo, № 12. URL: <http://journals.nubip.edu.ua/index.php/Lis/article/viewFile/9561/8554>.
21. Ruban, L.I. (2013). Architectural and landscape organization of riparian areas. [Arkhitekturno-landshaftna orhanizatsiia pryrychkovykh terytorii]. Kyiv, KNUBA, 92. (in Ukrainian)
22. Ruban, L.I. (2012). Water systems of historical parks, to the question of the basic structure [Vodni systemy istorychnykh parkiv, do pytannia pryntsypovoho ustroiu]. Suchasni problemy arkhitektury ta mistobuduvannia, № 31, 169-180. (in Ukrainian)
23. Ruban, L. (2014). Value determination of water systems in historic gardens as the foundation of garden art works. Technical transactions, Architecture. 5-A (10), Part 1, 61-67. (in English). <https://doi.org/10.4467/2353737XCT.14.145.3233>
24. Themery, T. (1846). Guide de Sophiowka, surnomme la merveille de l'Ukraine. Odessa. (in Francais)
25. Resolution of the Council of Ministers of the USSR (1983). "On the classification and network of territories and objects of the nature reserve fund of the Ukrainian SSR", 22.07.1983, № 311. [Postanova Rady Ministriv URSR «Pro klasyfikatsiiu i merezhu terytorii i obektiv pryrodno-zapovidnoho fondu Ukrainskoi RSR», 22.07.1983 № 311]. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/311-83-%D0%BF#Text>. (in Ukrainian)
26. Resolution of the Cabinet of Ministers (1992). "On changing some decisions of the Government of Ukraine in connection with the adoption of the Law of Ukraine" On the Nature Reserve Fund of Ukraine", 12.10.1992 № 584 [Postanova Kabinetu

ministriv «Pro zminu deiakykh rishen Uriadu Ukrainy u zviazku z pryiniattiam Zakonu Ukrainy «Pro pryrodno-zapovidnyi fond Ukrainy» 12.10.1992, № 584]. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/584-92-%D0%BF#Text>. (in Ukrainian)

27. Decree of the President of Ukraine (2004). "On granting the dendrological park" Sofiyivka "of the National Academy of Sciences of Ukraine the status of national", 28.02.2004, № 249 [Ukaz Prezydenta Ukrainy «Pro nadannia dendrolohi chnomu parku «Sofiivka» Natsionalnoi akademii nauk Ukrainy statusu natsionalnoho», 28.02.2004, № 249]: URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/249/2004#Text>. (in Ukrainian)

28. Resolution of the Presidium of the National Academy of Sciences of Ukraine (2005). "NDP "Sofiyivka" was granted the status of a research institute of the National Academy of Sciences of Ukraine", 2005, April 6, № 68 [Postanova Prezydii NAN Ukrainy "NDP «Sofiivka» nadano status naukovu-doslidnoho instytutu NAN Ukrainy", 06.04.2005, № 68]. URL: <https://www.sofievka.org/media/documents/Statut.pdf>. (in Ukrainian)

29. Law of Ukraine (1992). "On the Nature Reserve Fund of Ukraine" [Zakon Ukrainy Pro pryrodno-zapovidnyi fond Ukrainy]. Information of the Verkhovna Rada of Ukraine (VVR), № 34, Art. 502. (in Ukrainian)

30. Nature Reserve Fund of Ukraine (2010-2021). URL: <https://pzf.land.kiev.ua/pzf9-15.html/>. (in Ukrainian)

31. Order of the Cabinet of Ministers of Ukraine (2004). "On the classification of scientific objects as constituting the national heritage", 11.02.2004, № 73 [Rozporiadzhennia Kabinetu Ministriv Ukrainy «Pro vidnesennia naukovykh ob'ektiv do takykh, shcho stanovliat natsionalne nadbannia», 01.02.2004, №73:]. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/73-2004-%D1%80#Text>. (in Ukrainian)

32. Pashkevich, V.V. (1894). Uman Tsaritsyn Garden [Umanskyi Tsarytsyn sad]. To lead the emperor. Ros. horticulture islands. St. Petersburg, № 3, 167—179. (in Russian)

Annotation

Luidmila Ruban, Doctor of Architecture, Associate Professor.

Landscape diversity of the National Dendrological Park "Sofiyivka" of the National Academy of Sciences of Ukraine

The article reveals the landscape diversity of the historical garden and park landscape - the National Dendrological Park "Sofiyivka" of the National Academy of Sciences of Ukraine in the city of Uman, Cherkasy region, founded in 1796-1800. In the classification of landscape gardening landscapes, developed by the Ukrainian landscape architect, doctor of biological sciences Rubtsov L.I., 6 types of landscapes are distinguished. The landscape of the NDP "Sofiyivka", as an object of landscape gardening art, belongs to the group of anthropogenic landscapes and is classified as a cultural, recreational, slightly modified landscape (historical core of the park) and modified landscape (Grekova and Lesnaya beams). On the territory of the arboretum, all types of landscape gardening landscapes are presented: forest, park, meadow, garden, regular, alpine landscapes. Most of the historical core of the park is occupied by the park landscape; the forest landscape has been preserved closer to the boundaries of the arboretum. The meadow landscape exists both at the bottom of the beams and in elevated places, such as on the Fungus lawn. The garden type of landscape is presented in the English Park, created in 1890-91 by Pashkevich V.V. and in a series of new monocultural gardens (of lilacs, magnolias, maples, chrysanthemums, dahlias, daylilies, hosts, etc.). The Kamyanka River is an alpine (or mountainous) type of garden and park landscape due to natural granite outcrops and shifted boulders. Examples of the regular landscape are the amphitheater, alleys, greenery protection strips, as well as the regularly planned area of the new entrance to the arboretum from the street Kyivskaya with a fountain and a rosary. These garden and park landscapes of the arboretum "Sofiyivka" are the most valuable natural ecosystem formations within the arboretum, which must be preserved and maintained in accordance with the strategic principles of ecological unity and reproduction of natural resources.

Key words: landscape diversity; dendrological park (arboretum); types of garden and park landscapes.